

Norge har ikke et av verdens mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder

Forsker/PhD i samfunnsøkonomi
Kjersti Misje Østbakken
CORE – Senter for likestillings-
forskning ved Institutt for
Samfunnsforskning

De aller fleste andre land er både mindre likestilte og mer kjønnsdelte i fordelingen av arbeidsoppgaver enn Norge.

Om lag halvparten av alle som er på jobb i Norge i dag, er kvinner. Mange av dem er høyt utdannede og flere er ledere enn før. I ettermiddag drar mange for å hente i barnehagen, eller kanskje rett hjem til en mann i pappa-perm. Slik har vi det i ett av verdens mest likestilte land, der politikken i stor grad legger til rette for at både kvinner og menn skal ha inntektsgivende arbeid og dele på familieforpliktelser.

Kvinne- og mannsdominerte yrker

Samtidig hører vi ofte om de store kjønnsforskjellene i arbeidsmarkedet. Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn består, og topposisjonene domineres fortsatt av menn. I tillegg er arbeidsmarkedet fortsatt kjønnsdelt. Hele 85 prosent av oss jobber i et yrke som er enten kvinne- eller mannsdominert. Blant annet på grunn av dette har det etablert seg som et slags mantra i den offentlige debatten at «Norge har et av verdens mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder». Men stemmer det? Og er det egentlig en motsetning mel-

lom det å være et likestilt land og det å ha et kjønnsdelt arbeidsmarked?

Det korte svaret på disse to spørsmålene er: Nei.

Vi var blant de mest kjønnsdelte på 1990-tallet

For det første; Norge har ikke et av verdens mest kjønnsdelte arbeidsmarkeder. Ved Institutt for samfunnsforskning har vi nylig beregnet kjønnsdelingen i arbeidsmarkedet i flere europeiske land og i USA. Vi har brukt en indeks som måler hvor stor andel av kvinner eller menn som må bytte yrke for å oppnå kjønnsbalanse i arbeidsmarkedet. Høye verdier på indeksen betyr høy grad av kjønnsdeling i landet. Både Norge og Sverige kommer langt ned på listen over de mest kjønnsdelte arbeidsmarkedene i Europa. Det betyr at vi har fått et nytt bilde der de nordiske landene har gått fra å være blant de mest kjønnsdelte på 1990-tallet, til å plassere seg blant de minst kjønnsdelte i dag. Selv om Norge kommer relativt godt ut av en slik rangering, må fortsatt halvparten av alle kvinner eller menn bytte yrke for at vi skal oppnå kjønnsbalanse i det norske arbeidslivet.

Et likestillingsparadoks

For det andre er det ikke nødvendigvis noen motsetning mellom å være et likestilt land og å ha et kjønnsdelt arbeidsmarked. Det kalles gjerne et likestillingsparadoks at samfunn med høy kvinnelig yrkesdeltakelse ofte har hatt spesielt kjønnsdelte arbeidsmarkeder. Dette er imidlertid ikke særlig

paradoksalt når man ser på historien bak, og det er heller ikke nødvendigvis noen permanent tilstand.

Arbeidsoppgaver i hjemmet over til den betalte delen av økonomien

En av årsakene til den sterke veksten i kvinners sysselsetting i Norge har vært at vi har overført oppgaver som tradisjonelt ble utført i hjemmet, over til den betalte delen av økonomien. Samtidig som utbyggingen av velferdsstaten og tjenesteøkonomien skapte arbeidsplasser, la det også til rette for at kvinner fikk frigjort tid slik at de kom i betalt jobb. I tillegg skjedde kvinnes inntog på arbeidsmarkedet først og fremst på områder som lignet på det arbeidet de tradisjonelt hadde gjort i hjemmet. Dermed fikk vi høy kvinnelig yrkesdeltakelse og kjønnsdeling i arbeidsmarkedet.

I mange andre land er en stor del av pleie- og omsorgsoppgavene fortsatt familiens ansvar. De som utfører denne typen arbeid, er derfor ikke en del av arbeidsmarkedet. Dette påvirker naturligvis kjønnsdelingen i arbeidsmarkedet fordi en viktig del av arbeidsoppgavene i samfunnet holdes utenfor.

Oppgaver innenfor og utenfor arbeidsmarkedet

Akkurat hvilke oppgaver som er innenfor og utenfor er viktig for å forstå forskjeller i kjønnsdeling mellom land og utviklingen over tid. Vi har derfor tatt inn både betalt arbeid og ubetalt hjemmearbeid i våre utvidede analyser. Vi har rett og slett gjort «hus-

mor» til et eget yrke, og legger dermed alle arbeidsoppgaver i samfunnet til grunn i denne analysen.

Kjønnsdelingen endres ikke i Norge

Når vi da beregner kjønnsdelingen på nytt, øker den i nesten alle land. Det betyr at det i hovedsak er kvinner som utfører det ubetalte hjemmearbeidet i de fleste land. Italia er et godt eksempel. Når vi tar med hjemmearbeidet og inkluderer det i våre beregninger, går Italia fra å være et relativt moderat kjønnsdelt arbeidsmarked, til å være blant de mest kjønnsdelte samfunnene i Europa.

I Norge endres omtrent ikke kjønnsdelingen når vi tar inn de hjemmearbeidende. Årsaken er for det første at vi har relativt få hjemmearbeidende, fordi vi allerede har overført mange av disse oppgavene til det betalte arbeidsmarkedet – i stor grad til velferdsstaten. For det andre utfører flere menn denne typen oppgaver når det er lønnet i arbeidsmarkedet – for eksempel som sykepleiere eller barnehageassistenter.

Noen tar mer utradisjonelle valg

Økt kvinnelig yrkesdeltakelse gir ikke nødvendigvis et permanent kjønns-skille i arbeidslivet. Ettersom kvinner har bedret sin relative posisjon i arbeidsmarkedet, og effektiviteten og tilbudet av velferdstjenester har økt, har også stadig flere kvinner tatt mer utradisjonelle valg og gjort karriere i mannsdominerte yrkesområder. Dette alene er imidlertid ikke nok til å jevne ut kjønnsdelingen i arbeidsmarkedet. Skal vi virkelig gjøre noe med ubalansen, må også flere menn velge tradisjonelle kvinneyrker i fremtiden.

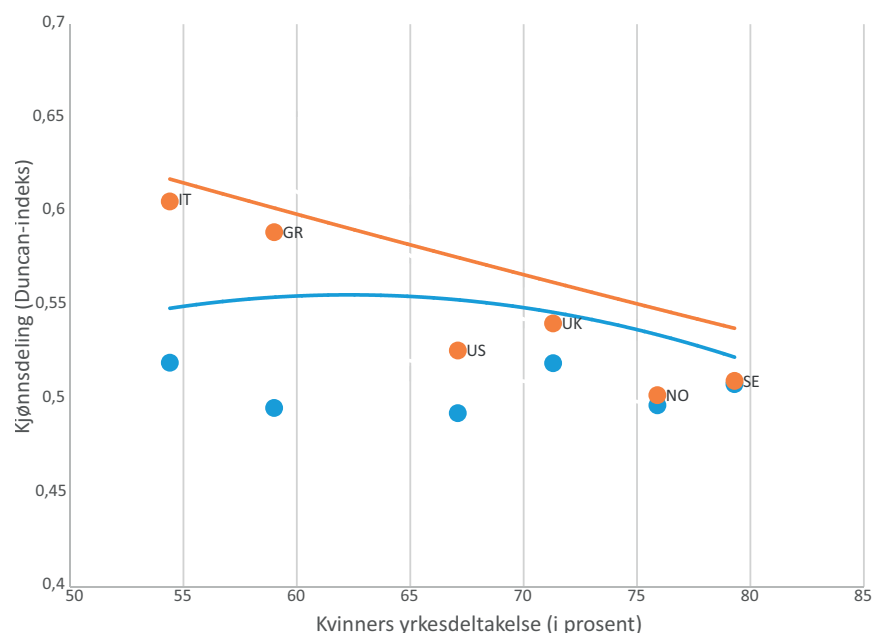
En forutsetning for å lykkes er at debatten ikke tar utgangspunkt i misforståelser og gammel statistikk, men i oppdaterte fakta: Norge har høyere kvinnelig yrkesdeltakelse og en mindre kjønnsdelt fordeling av arbeidsoppgavene i samfunnet enn de fleste andre land.

Forklaringstekst til figuren:

De blå punktene viser nivået på kjønnsdeling i arbeidsmarkedet og kvinners yrkesaktivitet i utvalgte europeiske land. (Jo høyere på den vertikale akse, jo mer kjønnsdeling. Jo lenger til høyre på den horisontale akse, jo høyere kvinnelig yrkesdeltakelse.) Den blå streken viser sammenhengen mellom kjønnsdeling i arbeidsmarkedet og kvinners yrkesdeltakelse for alle EU28-land og USA.

De oransje punktene viser nivået på kjønnsdeling i arbeidsoppgavene som gjøres i samfunnet (inkludert ubetalt hjemmearbeid) og kvinners yrkesaktivitet i de samme landene. Den oransje streken viser sammenhengen mellom kjønnsdelingen i samfunnet og kvinners yrkesdeltakelse for alle EU28-land og USA.

Forskjellen mellom den oransje og blå prikken for hvert land og mellom den oransje og blå streken viser hvor mye det ubetalte hjemmearbeidet betyr for kjønnsdelingen i arbeidsoppgavene i samfunnet.

AKTUARBEGNINGER OG TJENESTER

Kollektiv pensjonsforsikring.

Aktuarberegning av pensjonsforpliktelser utføres av NIA til konkurransedyktige priser. Hurtig leveringstid.

NIA – Nordic Insurance Administration AS

Forskningsparken – Gaustadalleen 21 – 0349 Oslo

Tlf: 99 56 89 48 – E-post: nia@aktuar.com